

Verlag: rectoren aan het woord over Koers 2023

In januari en februari 2016 zijn de rectoren van de OMO-scholen in vijf verschillende groepen met elkaar en de raad van bestuur in gesprek gegaan over Koers 2023. Hieronder volgt een samenvatting van die gesprekken.

Ontwikkeling van de leerling/onderwijs

Gepersonaliseerd leren en maatwerk worden steeds belangrijker, maar moeten niet leiden tot individualisering. Sociale cohesie is en blijft belangrijk. Als je als docent contact legt met het kind kom je erachter wat hen boeit, waar hun aandacht ligt. Daartoe zullen momenten gecreëerd moeten worden voor de echte ontmoeting. Leren wordt daarbij anders georganiseerd, ook minder plaats- en tijdsgebonden, en meer gelegenheid om samen te leren. Er zal een goede balans moeten zijn tussen wat je gepersonaliseerd doet en wat de gezamenlijke basis is. Maatwerk kun niet alleen zien in verdergaande individualisering, maar juist ook binnen de groep: differentiatie. We moeten bij alle veranderingen oog blijven houden voor ontwikkeling van het kind. Dat raakt aan zaken als burgerschap en identiteit, en juist dat soort zaken zijn wellicht minder geschikt voor gepersonaliseerd leren. Er is een risico dat dat die zaken langzaam naar de achtergrond verdwijnen. De plannen van Onderwijs 2032 vormen nu een meer instrumentele aanpak van individualisering, daarvoor moeten we waken. Onderwijs wordt juist meer contextrijk. Het contact tussen docent en leerling is bepalend. De drie domeinen van Biesta kunnen hierin richting geven en duiden: kwalificatie, socialisatie en subjectivering, ofwel vorming van de persoon.

De ballast moet uit het huidige curriculum verdwijnen. Er is een brede kennisbasis nodig met een integrale benadering, zodat vraagstukken vanuit verschillende kanten benaderd worden. Daarnaast zal de focus meer liggen op het aanleren van zoekstrategieën, analytisch vermogen en kritisch denken; daar heb je ook kennis voor nodig.

De essentie van onderwijs gaat van kennisoverdracht naar zorgen dat je beschikbare kennis op een goede manier ordent, bij elkaar brengt en beschikbaar stelt. Er ontstaat nu een schijntegenstelling: je kunt leren iets op te zoeken, maar je hebt ook parate kennis en vaardigheden nodig. Integratie van vakken is noodzakelijk. Schotten tussen vakken belemmeren leren. Onderwijs zal steeds minder tijd- en plaatsgebonden zijn. De benadering van onderwijsinhoud wordt meer holistisch. Op het snijvlak van vakken kan juist het meeste winst worden geboekt; zo werkt dat ook in de wetenschap. Multidisciplinaire thema's zijn ook voor het onderwijs van belang. De ontwikkeling naar een kerncurriculum en keuzevakken voor scholen is een kans.

Rust, reinheid en regelmaat zijn erg belangrijk. We moeten leerlingen een veilige omgeving bieden en hen begeleiden in de vele keuzes die er zijn. Onderwijs moet bevorderen dat zij regie kunnen nemen op hun eigen leven. Bevorderen van tolerantie en burgerschap zijn belangrijke opdrachten in de huidige samenleving. Onderwijs moet eigen meningsvorming stimuleren, kritisch denken en ook creatief denken bevorderen. Het mentoraat wordt belangrijker ook om keuzes goed te ondersteunen; daartoe moeten we de goede vragen leren stellen.

Een onderzoekende houding is ook voor leerlingen belangrijk. Zij zouden meer regie moeten krijgen over hun eigen leerproces, zowel in vorm als inhoud. Als ze minder vastlopen op systemen zal er minder kennis en kunde verloren gaan.

Ontwikkeling docenten

Eigenaarschap door docenten moet gestimuleerd worden. De vraag is of hiervoor een prikkel nodig is, of het dat heen kwestie is van het creëren van een passende cultuur. We moeten op dezelfde manier met docenten omgaan als met leerlingen. Hen zien, kennen, aandacht geven. Net als bij leerlingen moeten we docenten meer begeleiden en coachen, en vooral ook het middenmanagement begeleiden in hoe je reflectie bij docenten stimuleert. Daarbij kunnen we vaker de 'peer-benadering' inzetten. De ontvankelijkheid voor tips en kritiek is het grootste bij een peer-benadering. Zo creëer je verantwoordelijkheid voor elkaar.

De beroepswaarden van vereniging OMO (vrolijk, verrijkend, verrassend, vakmanschap, verantwoordelijk eigenaarschap) zijn nog steeds relevant. Verbondenheid zou daar nog aan toegevoegd kunnen worden. Het bewustzijn over deze waarden groeit, ze voeden het gesprek, soms nog onwennig omdat je dichterbij de persoon komt. De beroepswaarden spelen een rol in het 'gezien worden' van docenten. Bij leiderschap gaat het om richting geven enerzijds en anderzijds verantwoordelijkheid geven. Je ziet dat docenten binnen heldere kaders verantwoordelijkheid nemen en ruimte pakken voor nieuwe ontwikkelingen. Die twee sturingsmechanismen kunnen elkaar versterken.

Als je kijkt naar de rollen van de docent dan is moreel leiderschap het enige dat we niet kunnen en moeten uitbesteden. De rest kunnen we inkopen, vervatten in filmpjes, etc. Dat moreel leiderschap is de crux van ons bestaan. De lerarenopleiding schiet daarin tekort. De vijf rollen van de leraar zitten de eerste 2 jaar prominent in de opleiding. Dat is een goede basis, maar te mager. Het vak is veel complexer dan studenten nu leren. De academische opleidingsscholen kunnen daar een belangrijke rol in spelen. Docenten van de toekomst moeten een breed scala aan didactische werkvormen (kunnen) toepassen. Daarbij moeten we ruimte bieden aan verschillen binnen de secties, en kwaliteiten benutten en ontwikkelen. Daar zijn ook meer academici voor nodig. Docenten zouden meer dan nu naar buiten kunnen treden, samenwerken met het bedrijfsleven en met opleidingsinstituten, en gebruik maken van gastdocenten.

De docent van de toekomst zou de vaardigheid moeten hebben om het talent van de leerling aan te spreken. Een docent moet ook fouten durven maken, en zijn of haar kwetsbaarheid durven laten zien. Bij alle veranderingen die gaan komen of al aan de gang zijn moeten we zeker ook erkennen dat collega's goed zijn in het onderwijs dat ze nu geven. Een docent

- is enthousiast
- wil een kind oprecht iets leren
- is didactisch sterk
- heeft vakkennis
- is zelf ook leerbaar
- heeft het in de genen (dispositie)
- heeft een onderzoekende houding (niet alleen onderwijsgeoriënteerd)
- met ervaring in het bedrijfsleven is een pré.

De docent van de toekomst ontwikkelt zich permanent. Hij of zij werkt samen in regionale netwerken. Kennisdeling is belangrijk, maar moet meer zijn dan een uitwisseling van instrumenten; kennisdeling moet meer over proces gaan, over het samen creëren met een gemeenschappelijke taak. Kennisdeling moet aansluiten bij de behoefte en beleving van docenten. Contact en elkaar kennen is daarbij cruciaal.

Belangrijke vraag is hoe je vitaal blijft. De persoonlijke en professionele ontwikkeling moet goed in balans zijn. Er is daarbij geen ruimte voor een moppercultuur; die werkt negatief. Het zou helpen als de periodieke verhoging zou worden losgelaten.

Ontwikkeling school en vereniging

Het schoolleiderschap is waardengedreven; de schoolleiding heeft een voorbeeldfunctie. Scholen en de vereniging moeten regionaal en slim organiseren, zodat ze samen kunnen creëren. Zet de ramen en deuren open van de scholen, en zorg dat ze onderdeel zijn van de omgeving. We kunnen veel meer regionaal optrekken en verbinding zoeken met elkaar; dat moet georganiseerd worden. De vraag naar meer efficiency mag worden gesteld.

Ons mensbeeld is belangrijk. Vanuit dat mensbeeld kunnen we spreken over de morele opdracht van de docent en de school. Het systeem werkt nu niet mee als het gaat om individuele ontplooiing van leerlingen. Wat we nodig hebben is een meebewegend beleid ten aanzien van toetsing.

Wat ons bindt als vereniging is denkkraft en ontwikkelkraft. Als 'eenpitter' zou je niet kunnen doen wat nu wel kan. De uitwisseling is heel prettig: onderwijskundige ontwikkelingen, elkaar helpen, generieke kennis ontwikkelen, vanuit eigen onderzoek en eigen waarneming. Als vereniging willen we het verschil maken, maar niet zozeer ten opzichte van anderen. De samenwerking moet er toe doen. De houding om ons dingen voor te nemen en vervolgens te onderzoeken wat het effect is, is goed aan de vereniging. Daar leren we ook zelf van.

Voor bedrijfsvoering zouden we meer professionaliteit kunnen zoeken door geclusterde eenheden te maken, bijv. op ICT, juridische zaken en P&O. Dat verhoogt de deskundigheid. Daarmee voorkom je bovendien uitval en kennis die wegvloeit. Groot genoeg om alles tegen te komen, territoriaal genoeg om dichtbij te zijn en op kleiner niveau samen te werken. De vereniging zou meer politieke invloed moeten willen uitoefenen, bijvoorbeeld voor de gewenste meebewegende toetsingen, enz.